HUGHES, HUGH JOHN (1912-1978), athro ysgol, awdur, golygydd ac adolygydd

Enw: Hugh John Hughes
Dyddiad geni: 1912
Dyddiad marw: 1978
Priod: Ann(ie) Laura Hughes (née Jones)
Rhiant: Mary Jane Hughes (née Jones)
Rhiant: Thomas Hughes
Rhyw: Gwryw
Galwedigaeth: athro ysgol, awdur, golygydd ac adolygydd
Maes gweithgaredd: Llenyddiaeth ac Ysgrifennu
Awdur: Arwyn Lloyd Hughes

Ganwyd 18 Awst 1912 ym Mwlch-gwyn, Garndolbenmaen, Sir Gaernarfon, yr hynaf o ddau fab Thomas Hughes, ffermwr, a'i wraig Mary Jane (gynt Jones). (Roedd y brodyr John Roberts, Llangwm, a Robert Roberts, Clynnog, pregethwyr amlwg gyda'r Methodistiaid Calfinaidd yn eu dydd, ymhlith ei hynafiaid).

Addysgwyd ef yn ysgol y cyngor Brynengan (1917-25), ysgol sir Pen-y-groes (1925-31; (enillodd y gadair yn nwy eisteddfod genedlaethol Urdd Gobaith Cymru yng Nghorwen, 1929, a Chaernarfon, 1930); Coleg Prifysgol Gogledd Cymru, Bangor (1931-36; BA, 1934 gydag anrhydedd yn y Gymraeg; diploma mewn addysg, 1935).

Cychwynnodd ymchwilio i fywyd a gwaith Thomas Price ('Carnhuanawc') yn ystod sesiwn 1935-36 ar gyfer gradd MA nas gorffennodd, er mawr siom iddo, oherwydd galwadau swydd ac ati ar ei amser. Bu'n athro Cymraeg a Lladin (a gwaith coed am gyfnod byr yn unig) yn ysgol sir Abermaw, 1936-57, ac yn bennaeth adran y Gymraeg a dirprwy brifathro ysgol Ardudwy, Harlech, o 1957 hyd ei ymddeoliad yn 1976. Yn berson hynaws a thra dibynadwy, bu'n athro ysgol ymroddgar a chydwybodol trwy gydol ei yrfa. Gwasanaethodd yn y Fyddin (gyda'r Royal Engineers) yn ystod Tachwedd 1940 - Mawrth 1946.

Cyhoeddodd Gwasg Prifysgol Cymru ei gyfrol *Gwerthfawrogi Llenyddiaeth* (1959), sy'n cynnwys 'cyfres o ddetholion mewn barddoniaeth a rhyddiaith a fyddai'n addas i'w defnyddio fel ymarferion ... gan ddisgyblion hynaf yr ysgolion uwchradd a myfyrwyr yn eu blwyddyn gyntaf yn y colegau'. Heblaw bod yn arf hynod ddefnyddiol i'r athro, mae'r gyfrol hon yn adlewyrchiad amlwg hefyd o ddysg, diwylliant a chwaeth lenyddol arbennig yr awdur. Diwygiodd nofel hanesyddol Annie Harriet Hughes ('Gwyneth Vaughan'), *O Gorlannau y Defaid* (1905), ar gyfer argraffiad newydd a gyhoeddwyd gan Wasg Gee yn 1969 ac a fwriadwyd ar gyfer llyfrgelloedd yn unig. Hefyd, golygodd a chyfrannodd i'r gyfrol *Gwr wrth Gerdd: John Hughes 1896-1968* (1973). Cafwyd cyfres fanwl ganddo yn *Yr Athro* rhwng Tachwedd 1955-Rhagfyr 1956 yn dwyn y teitl: 'Nodiadau [ieithegol] ar rai o'r cerddi yn Blodeugerdd o'r Ddeunawfed Ganrif' ar gyfer disgyblion y Chweched Dosbarth. Cyhoeddodd lu o adolygiadau crefftus yn *Barddas*, *Barn*, *Cylchgrawn Cymdeithas Hanes a Chofnodion Sir Feirionnydd*, *Genhinen* a *Taliesin* yn ystod 1967-78.

Dywedodd D. Tecwyn Lloyd am H. J. Hughes: 'Adolygu fu ei gyfraniad mwyaf ac yn y gwaith hwnnw yr oedd bob amser yn drylwyr ac yn gwbl deg; ...bu glendid a safon cyson ei waith yn batrwm i bob un ohonom sy'n ysgrifennu Cymraeg...yr oedd ei orau ef yn orau yn wir'. Ymhlith ei gyfraniadau olaf yr oedd ysgrif-bortread gynnes o'r bardd gwlad Morris Jones ('Morus Cyfannedd'; 1895-1982) o Arthog, a gyhoeddwyd yn *Barddas*, 20 (Mehefin, 1978), 1-2. Gwasanaethodd fel cadeirydd yr is-bwyllgor a fu'n gyfrifol i Bwyllgor Addysg Meirionnydd am gynhyrchu *Atlas Meirionydd* (1974) dan olygyddiaeth Geraint Bowen.

Urddwyd ef yn 'Aelod er Anrhydedd' o Orsedd y Beirdd (Urdd Derwydd) yn Eisteddfod Genedlaethol y Bala, 1967. Bu'n aelod o Gyngor Cymdeithas Hanes a Chofnodion Sir Feirionydd o 1967 hyd ei farw. Dan nawdd Cymdeithas Addysg y Gweithwyr cynhaliodd ddosbarthiadau nos poblogaidd yn Ardudwy ar y cynganeddion. Roedd ganddo wybodaeth eang o gyfrinion cerdd dafod, a chan ei fod yn athro wrth reddf câi bleser arbennig mewn trosglwyddo'r wybodaeth honno i eraill. Prawf pellach o hyn oedd iddo gymryd rhan mewn cyfres o raglenni teledu, '*Swyn y Glec*', a ddarlledwyd gan BBC Cymru rhwng Hydref 1970 a Mawrth 1971, lle cyflwynodd wersi ar y cynganeddion. Cynhwyswyd tair cerdd o'i eiddo yn *Awen Meirion* (1961) a thalodd Emlyn Evans, y golygydd cyffredinol, deyrnged arbennig iddo yn y rhagair am ei waith trylwyr yn gysylltiedig â'r gyfrol hon. Cynhwyswyd cyfieithiad ganddo o emyn Saesneg gan berson anadnabyddus yn *Caneuon Ffydd* (2001) (rhif 128).

Câi fwynhad hefyd o olrhain enwau lleoedd a tharddiad geiriau, ond nid yw hynny yn syndod o wybod iddo fod yn gyn-fyfyriwr ac edmygydd brwd o Syr Ifor Williams. Afraid dweud iddo fod yn noddwr i bopeth Cymraeg a Chymreig yn ei ardal megis Eisteddfod Talsarnau a'r Cylch o'r cychwyn a chymdeithasau diwylliannol eraill. Yn ôl John Ieuan Jones, bardd lleol a

chyfaill iddo, roedd H. J. Hughes yn 'sgwrsiwr diddan a ymgorfforai gefn gwlad Eifionydd yn ei osgo a'i bersonoliaeth ddiymhongar'.

Priododd 10 Chwefror 1940 Ann(ie) Laura Jones, Dyffryn Ardudwy (bu hi farw 28 Hydref 1977); ganed pedair merch ac un mab iddynt. Bu farw yn ddisymwth yn Ysbyty Dwyrain Morgannwg ar 13 Tachwedd 1978 yn 66 mlwydd oed pan oedd ar ymweliad â Chaerdydd. Claddwyd ef ym mynwent eglwys Sant Mihangel, Llanfihangel-y-traethau, Ynys, Talsarnau, Gwynedd.

Awdur

Arwyn Lloyd Hughes

Ffynonellau

Papurau H. J. Hughes yn Archifdy Meirionydd, Dolgellau

gwybodaeth gan aelodau o'i deulu, yn arbennig gan ei fab, Huw Geraint Hughes, Llantrisant, Rhondda Cynon Taf, a'i frawd,

yr Athro Emeritws Thomas Jones Hughes, Dulyn

Emlyn Evans (gol.cyff.), *Awen Meirion* (Llandybie 1961), 5, 136

Taliesin, 37 (Rhagfyr 1978), 5

Llais Ardudwy, 40 (Rhagfyr 1978)

adnabyddiaeth bersonol

Dolenni Ychwanegol

Wikidata: Q20733194

Dyddiad cyhoeddi: 2012-02-17

Hawlfraint Erthygl: http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/

Mae'r Bywgraffiadur Cymreig yn cael ei ddarparu gan Lyfrgell Genedlaethol Cymru a Chanolfan Uwchefrydiau Cymreig a Cheltaidd Prifysgol Cymru. Mae ar gael am ddim ac nid yw'n derbyn cymorth grant. Byddai cyfraniad ariannol yn ein helpu i gynnal a gwella'r wefan er mwyn i ni fedru parhau i gydnabod Cymry sydd wedi gwneud cyfraniad nodedig i fywyd yng Nghymru a thu hwnt.

Ewch i'n tudalen codi arian am ragor o wybodaeth.

Cyfrannu